

Dr. Zlatka Cugmas

Kakovost vrtca in otrokova navezanost na vzgojiteljico

Povzetek: Problem raziskave je bil proučiti povezanost med nekaterimi vidiki kakovosti vrtca in kakovostjo otrokove navezanosti na vzgojiteljico. V raziskavi je sodelovalo 33 vzgojiteljic in pomočnic vzgojiteljic (v nadaljnjem besedilu: vzgojiteljice) iz vrtcev iz različnih delov Slovenije, ki so na podlagi Ocenjevalne lestvice otrokove navezanosti na vzgojiteljico (Cugmas 2009) ocenile kakovost navezanosti 166 otrok, starih od 3 do 6 let. Lestvica meri tele vzorce navezanosti: varnost, upiranje, neorganiziranost, izogibanje, odvisnost in zaupanje. Vzgojiteljice so odgovorile tudi na določena vprašanja Vprašalnika za strokovne delavke in delavce (Marjanovič Umek, Fekonja, Kavčič in Poljanšek (ur.) 2002), ki je namenjen samoevalvaciji vrtcev. Vprašanja so merila strukturno, posredno in procesno raven kakovosti. Z izračuni enosmernih analiz variance so bile izračunane razlike v kakovosti otrokove navezanosti na vzgojiteljico glede na različne odgovore o kakovosti vrtca. Za izračun povezanosti med obravnavanimi spremenljivkami pa je bil uporabljen Pearsonov koeficient korelacije. Izidi so pokazali, da je varna navezanost pozitivno povezana z otrokovimi možnostmi za počitek in umik v zasebnost v vrtcu, zadovoljstvom vzgojiteljic z delom v vrtcu, upoštevanjem otrokovih potreb po prehranjevanju, počitku in spanju v vrtcu; negativno pa je povezana z vključevanjem otrok v dejavnosti čiščenja in pospravljanja v vrtcu bodisi kot kazen ali kot pohvala.

Ključne besede: kakovost vrtca, navezanost na vzgojiteljico, vzgojiteljčina občutljivost.

UDK: 373.23

Izvirni znanstveni prispevek

*Dr. Zlatka Cugmas, redna profesorica, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta Maribor, Slovenija;
e-naslov: zlatka.cugmas@siol.net*

Uvod

Značilnosti vzgojiteljice kot pomembna komponenta ugotavljanja kakovosti vrtca

Med pomembnejše dejavnike, ki pozitivno vplivajo na otrokov razvoj, prištevajo avtorji (glej Cryer 1999, v Fontaine, Torre, Grafwallner in Underhill 2006) naslednje: varno in zdravo okolje; možnosti za razvojno primerne in spodbudne dejavnosti; interakcije z odraslimi dajejo otroku zaupanje; možnosti za otrokovo socialno delovanje in razvoj govornih ter komunikacijskih spretnosti; okolje spodbuja otrokovo neodvisnost, sodelovanje in kompetentnost ter odnosi z vrstniki spodbujajo otrokov socialni in emocionalni razvoj.

Pomembno vlogo pri uresničevanju omenjenih dejavnikov v vrtcu ima vzgojitelj ali vzgojiteljica (v nadaljnjem besedilu: vzgojiteljica). Njeni odnosi z otrokom so večdimenzionalni. Otroku je partnerica pri igri, ga poučuje, vodi njegove dejavnosti in skrbi za zadovoljitev njegovih potreb. Za razvoj otrokove navezanosti je še posebno pomembna zadnja omenjena vloga, to je vloga skrbnice. Vzgojiteljica je odgovorna za otrokovo prehranjevanje; poskrbeti mora, da mu je toplo in da ni moker; odgovorna je za njegov toaletni trening in za dnevni počitek in spanje. V odsotnosti otrokovih staršev mu je dolžna priskrbeti telesno in čustveno varnost (Howes in Hamilton 1992).

Vzgojiteljčine lastnosti in vedenje so tudi pomembna komponenta ugotavljanja kakovosti vrtca. Številni avtorji (National Institute of Child Health and Human Development Early Childcare Research Network 1996, 2000; Burchinal idr. 2002; Sagi idr. 2002; Weaver 2002, v Frank, Stolarski in Scher 2006) merijo kakovost vrtca z upoštevanjem izobraženosti vzgojiteljic in njihovega znanja o otrokovem razvoju, njihovega psihološkega počutja in njihovih pozitivnih interakcij z otroki, ki vsebujejo takojšnje odzive na otrokov distres. Za opredelitev kakovosti vrtca pa isti avtorji navajajo še druge dejavnike. Tako je za visokokakovosten vrtec značilno še primerno fizično okolje, igralni material in oprema nizko razmerje odrasli – otrok in malo otrok v oddelku ter strukturirana, čeprav prilagodljiva razporeditev otrokovih dejavnosti. Podobno opredeljuje kakovost vrtca tudi Koralek s sodelavci (1995, v Gol Guven 2009).

Love (1993, v Frank idr. 2006) je ugotovil, da je medosebna klima v vrtcu, ki zajema vzgojiteljičino vedenje, bolj povezana z vedenjem otrok kot fizične spremenljivke, kot sta velikost skupine in material ali oprema vrtca. Tega se pogosto zavedajo tudi starši (Leach, Barnes, Malmberg, Sylva, Stein in FCCC tim 2008). Vendar so različne komponente kakovosti vrtca medsebojno povezane. Na primer na vzgojiteljičino interakcijo z otroki vplivajo opremljenost vrtca (Anderson, Nagle, Roberts in Smith 1981), število otrok v skupini (NICHD Early Child Care Research Network 2000 a, v Sagi, KorenKarie, Gini, Ziv in Joels 2002) in drugi strukturni dejavniki.

Scarr (1998, v Leach idr. 2008) navaja, da kakovostni vrtec opisujejo interakcije med otrokom in odraslimi, za katere sta značilna toplina in opora ter potekajo v varnem, zdravem in stimulativnem okolju, kjer se zgodnje učenje in zaupljivi odnosi kombinirajo s spodbujanjem otrokovega fizičnega, čustvenega, socialnega in intelektualnega razvoja. Med pglavitne lastnosti vzgojiteljice v kakovostnem vrtcu se v literaturi navajajo občutljivost, empatičnost in prilagodljivost (Leach idr. 2008) ali toplina, odzivnost in občutljivost (Ramey in Ramey 2006). Vzgojiteljičina občutljivost se kaže s tem, da v vrtcu ustvarja možnosti, da se otrok počuti varnega, da pri njej išče ugodje, se lahko ukvarja z različnimi predmeti in stvarmi, preizkuša nove stvari in proučuje odnose, se z njo pozitivno pogaja (Howes in Smith 1995; Goossens in van IJzendoorn 1990). Če vzgojiteljica ima te lastnosti in vedenje, s tem spodbuja pri otrocih razvoj samozaupanja, njihovo komunikacijo in govorjenje, mišljenje in ustvarjanje zamisli, učenje in raziskovanje (Leach idr. 2008). Stopnja, v kateri je zaupanja vredna vzgojiteljica koristna za posameznega otroka, se je pokazala kot pglavitna značilnost kakovostnega varstva (Clasién de Schipper idr. 2004, v Leach idr. 2008).

Vzgojiteljice z višjo izobrazbo so občutljivejše do otrok in jim dajejo bolj kakovostno oskrbo (Burchinal idr. 2002, v Cain, Rudd in Saxon 2007). Pri izobraževanju razvijajo komunikacijske sposobnosti, to je povezano tudi z višjo stopnjo vpletenosti z otroki v vrtcu (Kaplan in Conn 1984; Collins idr. 1987, v Cain idr. 2007). Vzgojiteljičino vpletenost označuje čas, ki ga preživi v interakciji z otrokom, telesna bližina ter pozitivna in negativna interakcija z njim (Anderson idr. 1981). C. Howes in E. W. Smith (1995) sta oblikovala šest stopenj vzgojiteljičine vpletenosti: od prve, za katero je značilno, da vzgojiteljica ne upošteva otrokovih potreb, do šeste, ki pomeni intenzivno odzivanje vzgojiteljice na otrokove potrebe in signale, vzgojiteljica otroka tudi dvigne in objame, mu omogoča udobje, z njim dalj časa komunicira in se igra. Nadalje, bolj izobražene vzgojiteljice manj uporabljajo avtoritarne metode nadziranja otrok (Arnett 1989, v Cain idr. 2007). Posledično otroci, za katere nepretrgoma skrbijo bolj izobražene vzgojiteljice, ki razumejo in uvajajo razvojno primeren kurikulum in dejavnosti, pridobijo več znanja in socialnih spretnosti (Schweinhart in Weikart, 1985; Peisner-Feinberg idr. 1999; Howes idr. 2000, v Fontaine idr. 2006). Višje standarde kakovosti dosegajo tudi tiste vzgojiteljice, ki imajo več izkušenj z otroki (Phillipsen idr. 1997; Phillipsen idr. 2000, v Fenech, Sumsion, Robertson in Goodfellow 2008).

Otrokova navezanost na vzgojiteljico

Teorija navezanosti, ki jo je razvil Bowlby (1969), poudarja predvsem pomen otrokove navezanosti na mamo. Vendar model neodvisnih zvez in integrativni model predpostavljata, da se otrok naveže tudi na druge osebe, in sicer bolj ali manj neodvisno od njegove navezanosti na mamo (Howes, Hamilton in Philipsen 1998). Ena izmed teh oseb je lahko tudi vzgojiteljica (Howes in Hamilton 1992). Vzorci otrokove navezanosti na vzgojiteljico so enaki kot vzorci njegove navezanosti na mamo. Najbolj prilagojen vzorec je »varnost«, drugi pa sodijo med anksiozne vzorce navezanosti. Med njimi sta najočitnejša »izogibanje« in »upiranje« (Bowlby 1969). Dejavnik, ki najmočnejše vpliva na vzorec otrokove navezanosti na vzgojiteljico, pa je njena občutljivost za otrokove potrebe.

Raziskava avtoric C. Howes in C. E. Hamilton (1992) je pokazala, da imajo otroci, ki v vrtcu v odnosu do vzgojiteljice izražajo občutek varnosti, vzgojiteljice, ki manj kritizirajo, grozijo in kaznujejo, se bolj zanimajo za otroke, jih bolj nadzorujejo, imajo z njimi več interakcij in več odgovarjajo na otrokove signale.

Če vrtec otrokom daje primerne učne spodbude, vzgojiteljica pa čustveno oporo in je odzivna na njihove potrebe, so otroci bolj zadovoljni in izražajo višjo stopnjo varne navezanosti nanjo (Burchinal idr. 2000, v Fontaine idr. 2006).

Problem s hipotezo

Problem naše raziskave je proučiti povezanost med nekaterimi vidiki kakovosti vrtca in kakovostjo otrokove navezanosti na vzgojiteljico. Kakovost vrtca označuje tudi občutljivost vzgojiteljic za otrokove potrebe. Ker je občutljivost objektov navezanosti, med katere sodi tudi vzgojiteljica (Goossens in van IJzendoorn 1990; Howes in Hamilton 1992 a; van IJzendoorn, Sagi in Lambermon 1992), pozitivno povezana z otrokovo varno navezanostjo (Ainsworth, Blehar, Waters in Wall 1978), se hipoteza glasi, da bodo otroci, ki obiskujejo visokokakovosten vrtec, izražali večji občutek varnosti v odnosu do vzgojiteljice kot otroci, ki obiskujejo vrtec, za katerega je značilna nižja stopnja kakovosti.

Metoda

Vzorec

V raziskavi je sodelovalo 33 vzgojiteljic ali pomočnic vzgojiteljic (v nadaljnjem besedilu: vzgojiteljice) iz vrtcev iz različnih delov Slovenije. Ocenile so 166 otrok, starih od 3 do 6 let (5-letnikov je bilo 32 %, druge starostne skupine so bile približno enakovredno zastopane). Otroci so obiskovali vrtčevske skupine, ki so jih vodile vzgojiteljice, udeležene v raziskavi. Vzgojiteljice so imele od manj kot leto do 24 let delovne dobe ($M = 7,4$ let; $SD = 6,4$; $Me = 6$; $Mo = 1$; z enim letom delovne dobe jih je bilo 6). V vrtčevskih skupinah, v katerih so delale, je bilo največ 24 otrok

($M = 17,6$; $SD = 4,7$; $Me = 18$; $Mo = 24$). Dečkov je bilo najmanj 4 in največ 15 ($M = 9,8$; $SD = 3,1$; $Me = 10$; $Mo = 10$), deklic pa najmanj 4 in največ 16 ($M = 8,4$; $SD = 2,9$; $Me = 8$; $Mo = 8$). Število v oddelke vključenih otrok s posebnimi potrebami je bilo od 0 (teh oddelkov je bilo 27) do največ 3. V oddelku so bile največ 3 strokovne delavke, večinoma pa sta bili 2. Razmerje števila strokovnih delavk in števila otrok v oddelku je bilo od 4,6 do 15 otrok na eno strokovno delavko ($M = 8,8$; $SD = 2,7$; $Me = 9$, $Mo = 12$). Vzgojiteljice so obiskovale prvi letnik izrednega študija na oddelku Predšolska vzgoja na Pedagoški fakulteti v Mariboru, tako da so bili v raziskavi udeleženi vrtci, v katerih so bile te vzgojiteljice zaposlene.

Pripomočka

Vzgojiteljice so odgovorile na določena vprašanja *Vprašalnika za strokovne delavke in delavce* (Marjanovič Umek, Fekonja, Kavčič in Poljanšek (ur.) 2002), ki jih je skladno s problemom raziskave izbrala avtorica raziskave in tega prispevka. Vprašalnik je v izhodišču namenjen samoevalvaciji vrtca (glej Marjanovič Umek idr. 2002). Izbrala sem tiste ravni, področja in vsebinske enote samoevalvacije vrtca, ki se teoretično povezujejo z otrokovo navezanostjo na vzgojiteljico. Uvrstila sem vprašanja vseh treh področij samoevalvacije vrtca; to so strukturna, posredna in procesna raven (podrobno razlago glej Marjanovič Umek idr. (ur.) 2002). Prva zajema organizacijo dela in življenja v vrtcu, prostor in materiale. Posredna raven vsebuje sodelovanje z drugimi vrtci in institucijami, sodelovanje med zaposlenimi, sodelovanje med vrtcem in družino in profesionalni razvoj ter zadovoljstvo zaposlenih. Procesna raven vsebuje načrtovanje kurikula, izvajanje kurikula, rutinske dejavnosti in otroka v izvajanju kurikula. V naši raziskavi sem proučila vlogo prostora, zadovoljstvo vzgojiteljic in otroka v izvajanju kurikula.

Za vsakega otroka, izbranega v vzorec raziskave, so vzgojiteljice ocenile kakovost navezanosti z *Ocenjevalno lestvico otrokove navezanosti na vzgojiteljico* (CAKT; Cugmas 2009). Lestvica zajema 129 postavk, ki opisujejo otrokovo vedenje do vzgojiteljice v bolj in manj stresnih situacijah (to so: jutranje srečanje med otrokom in vzgojiteljico; ko je otrok utrujen, bolan ali prestrašen; ko otrok ni utrujen, bolan ali prestrašen; otrok zaupa vzgojiteljici svoje osebne probleme, z njo govori o stvareh, ki so se mu zgodile; vzgojiteljica za kratek čas zapusti igralnico). Vzgojiteljice so otrokovo vedenje ocenile na petstopenjski lestvici (od 1 = *absolutno ni takšen, kot opisuje postavka* do 5 = *absolutno je takšen, kot opisuje postavka*). Na podlagi faktorske analize so bile ugotovljene naslednje komponente lestvice: *varnost* (primer postavke: *Ko se zjutraj z otrokom prvič srečata, se vam prijazno nasmehne.*), *upiranje* (primer postavke: *Če je otrok utrujen, bolan ali prestrašen, vas zmerja.*), *neorganiziranost* (primer postavke: *Če otrok ni utrujen, bolan ali prestrašen, se v vaši navzočnosti vede zmedeno.*), *izogibanje* (primer postavke: *Če otrok ni utrujen, bolan ali prestrašen, se bolj zanima za igrače kot za vas.*), *odvisnost* (primer postavke: *Ko se zjutraj z otrokom prvič srečata, se »prilepi« na vas, vam ves čas sledi.*) in *zaupanje* (primer postavke: *Otrok vam pove, če se mu zгоди*

kakšna nerodnost (npr. da se polula v hlačke, se polije).). Komponente se ujemajo z vzorci navezanosti, o katerih poročajo drugi avtorji. To so *izogibanje, varnost, upiranje* (Ainsworth idr. 1978) in *neorganiziranost* (Shouldice in Stevenson-Hinde 1992). Kot posebni komponenti pa sta se izločili *odvisnost*, ki je tesno povezana z upiranjem (Vonda, Shaw in Kevenides 1995), in *zaupanje*, ki je tesno povezano z varno navezanostjo (Cassidy 1988). Notranja zanesljivost faktorjev CAKT je visoka (α = od 0,88 do 0,98). Zunanja veljavnost CAKT se je potrdila z ugotovljeno povezanostjo med njenimi faktorji in *Vprašalnikom individualnih razlik med otroki* (VIRO; Zupančič in Kavčič 2004), ki meri osebnostne značilnosti otrok, starih od 3 do 12 let. Rezultati so pokazali (glej Cugmas, v pripravi), da več varnosti kot izražajo otroci v odnosu do vzgojiteljice, višje so ocenjeni na lestvicah obzirnost, pozitivno čustvovanje, usmerjenost k dosežku in ugodljivost. Več kot se upirajo vzgojiteljici, više so ocenjeni na lestvicah antagonizem in negativno čustvovanje. Več kot izražajo izogibanja, više so ocenjeni na lestvici antagonizem.

Postopek

Vzgojiteljice so ocenile kakovost vrtca, v katerem so zaposlene. Na izbrana vprašanja *Vprašalnika za strokovne delavke in delavce* (Marjanovič Umek idr. (ur.) 2002) so odgovorile doma v enem tednu. V istem času so rešile tudi ocenjevalno lestvico otrokove navezanosti za 4 do 6 otrok iz svoje vrtčevske skupine. Otroci so bili izbrani naključno na podlagi abecednega seznama otrok v skupini, in sicer ustrezno število prvih po vrsti. Podatki so bili vodeni s pomočjo šifer, s čimer je bila zagotovljena anonimnost vzgojiteljic in otrok. Zbrani podatki so služili le raziskovalnim namenom, s čimer je bila zagotovljena tudi zaupnost podatkov.

Podatki so bili obdelani s statističnim programom SPSS. Z izračuni enosmernih analiz variance s poprejšnjim preizkusom homogenosti varianc z Levenovim preizkusom so bile izračunane razlike v kakovosti otrokove navezanosti na vzgojiteljico glede na različne odgovore o kakovosti vrtca. Za izračun povezanosti med obravnavanimi spremenljivkami pa je bil uporabljen Pearsonov koeficient korelacije.

Rezultati z razpravo

Povezanost med ocenami vzgojiteljic strukturne ravni kakovosti vrtca in otrokovo navezanostjo na vzgojiteljico

Od komponent strukturne ravni kakovosti vrtca sem v povezanosti z otrokovo navezanostjo na vzgojiteljico proučila vlogo značilnosti prostora.

Otroci v igralnicah, ki so opremljene tako, da so deli pohištva namenjeni sprostiviti otrok, počitku in umiku v zasebnost (mehek fotelj, blazine za pregrado ipd.), izražajo manj upiranja (F [df = 164] = 9,12; p = 0,003), neorganiziranosti (F [df = 165] = 24,87; p = 0,000) in odvisnosti (F [df = 163] = 25,72; p = 0,000) kot

otroci, ki niso v tako opremljenih igralnicah. Otroci v igralnicah, ki imajo del, ki otroku omogoča, da je sam takrat, ko želi, izražajo manj upiranja (F [df = 164] = 4,01; $p = 0,047$), neorganiziranosti (F [df = 165] = 11,07; $p = 0,001$), izogibanja (F [df = 163] = 7,11; $p = 0,008$) in več zaupanja (F [df = 152] = 20,71; $p = 0,000$) kot otroci, ki nimajo takšnih igralnic. Manj izogibanja (F [df = 163] = 4,85; $p = 0,029$) izražajo tisti otroci, ki imajo igralnico, ki omogoča, da starejši otroci sami poiščejo prostor, kamor se lahko umaknejo.

Rezultati kažejo, da otroci, kot poročajo vzgojiteljice, ki imajo v vrtcu možnosti za počitek in umik v zasebnost, izražajo višjo stopnjo varne navezanosti in nižjo stopnjo anksiozne navezanosti na vzgojiteljico. Ti otroci so v večini, saj od 33 vzgojiteljic, ki so sodelovale v raziskavi, jih 29 poroča, da igralnice otrokom omogočajo prej opisane možnosti. Spočit otrok je lahko manj razdražljiv. Razdražljive reakcije do vzgojiteljice pa oblikujejo komponente anksiozne navezanosti na vzgojiteljico (glej Cugmas 2009).

Povezanost med ocenami vzgojiteljic posredne ravni kakovosti vrtca in otrokovo navezanostjo na vzgojiteljico

Od komponent posredne ravni kakovosti vrtca sem v povezanosti z otrokovo navezanostjo na vzgojiteljico proučila zadovoljstvo vzgojiteljic z njihovim delom.

Ocenjevalna lestvica vzgojiteljčinega zadovoljstva z delom v vrtcu vsebuje 15 postavk. Po izločitvi treh (to so: »Moje delo je stresno.«, »Moja zaposlitev je zanesljiva.« in »Stimulirana sem za uspešnost pri delu.«) sem izračunala interno zanesljivost ocen ostalih postavk in ugotovila, da je ta zadovoljiva ($\alpha = 0,77$). Izračunala sem povprečno oceno teh postavk in jo korelirala z ocenami različnih vzorcev navezanosti na vzgojiteljico. Pearsonovi koeficienti korelacije so pokazali tri statistično značilne zveze med zadovoljstvom vzgojiteljic z delom v vrtcu in otrokovo navezanostjo, in sicer višje je zadovoljstvo vzgojiteljic z delom v vrtcu, več varnosti ($r = 0,20$, $p = 0,016$), zaupanja ($r = 0,32$, $p = 0,000$) in manj odvisnosti ($r = -0,17$, $p = 0,030$) izražajo otroci.

Večini vzgojiteljic se zdi njihovo delo zanimivo; imajo občutek, da so pri svojem delu nekaj dosegle in/ali da bodo v prihodnje s svojim delom nekaj dosegle; da so stimulirane za uspešnost pri delu (devetim se zdi, da niso stimulirane); večina jih je zelo ali zmerno zadovoljnih s prostori, v katerih delajo in v katerih se srečujejo s strokovnimi delavci (z zadnjimi je nezadovoljnih 8 vzgojiteljic); jih je zelo ali zmerno zadovoljnih z opremo in igralnim materialom v prostorih, v katerih delajo (6 jih je nezadovoljnih); s svojim delovnim časom (5 jih je nezadovoljnih); s časom za dopust; z delovnim timom, v katerem delajo (3 niso zadovoljne); z medsebojno komunikacijo v vrtcu (7 jih je nezadovoljnih); z vodenjem vrtca (5 jih je nezadovoljnih) ter s samoizobraževanjem (branjem strokovne literature, udeleževanjem seminarjev). Večini se njihovo delo ne zdi stresno ali pa se jim zdi zmerno stresno. Petim vzgojiteljicam pa se zdi zelo stresno. Problem čutijo tudi glede zanesljivosti zaposlitve. Enajstim vzgojiteljicam se njihova zaposlitev ne zdi zanesljiva. Sklenem lahko, da je pomemben delež vzgojiteljic nezadovoljnih s posameznimi vidiki

splošnega zadovoljstva z delom v vrtcu, da pa je njihovo zadovoljstvo pozitivno povezano s stopnjo varne navezanosti otrok nanje. Zadovoljnejše vzgojiteljice so verjetno občutljivejše za potrebe otrok, to pa vodi k razvoju varne navezanosti otrok nanje (glej Ainsworth idr. 1978; Howes in Smith 1995).

Povezanost med ocenami vzgojiteljic procesne ravni kakovosti vrtca in otrokovo navezanostjo na vzgojiteljico

Od komponent procesne ravni kakovosti vrtca sem v povezanosti z otrokovo navezanostjo na vzgojiteljico proučila situacije pospravljanja in čiščenja, prehranjevanja in počitka ali spanja.

Manj varnosti (F [df = 139] = 5,20; p = 0,024) in zaupanja (F [df = 141] = 6,96; p = 0,009) ter več upiranja (F [df = 152] = 22,05; p = 0,000), neorganiziranosti (F [df = 153] = 25,86; p = 0,000) in izogibanja (F [df = 151] = 4,15; p = 0,043) izražajo tisti otroci, ki imajo vzgojiteljico, ki otroke vključuje v dejavnosti čiščenja in pospravljanja kot kazni; več odvisnosti (F [df = 143] = 17,14; p = 0,000) pa tisti otroci, ki jih vzgojiteljica vključuje v čiščenje in pospravljanje kot pohvalo. Da vključijo otroke v dejavnosti čiščenja in pospravljanja kot kazni, so poročale samo 3 vzgojiteljice; da izrabijo vključitev kot pohvalo, pa 7 vzgojiteljic. Večina se jih zavzema za prostovoljno vključevanje otrok v dejavnosti čiščenja in pospravljanja, nobena pa ne vključuje otroke v te dejavnosti glede na njihov spol.

Vključevanje otrok v dejavnosti čiščenja in pospravljanja v vrtcu kot kazni ali kot pohvala se ni pokazalo kot spodbudno za razvoj otrokove navezanosti na vzgojiteljico. Kazni je povezana z anksiozno navezanostjo, pohvala pa z odvisnostjo, ki tudi ne pomeni prilagojenega otrokovega vedenja (glej Howes, Hamilton in Matheson 1994; LaFreniere, Dumas, Zupančič, Gril in Kavčič 2001).

Več varnosti (F [df = 150] = 6,21; p = 0,014) in zaupanja (F [df = 152] = 5,82; p = 0,017) izražajo tisti otroci, ki jim je vzgojiteljica v zadnjih štirinajstih dneh dopustila možnost izbire glede na ponudbo pri posameznih obrokih; več varnosti (F [df = 150] = 4,32; p = 0,039) in neorganiziranosti (F [df = 165] = 7,34; p = 0,007) tisti otroci, ki jim je vzgojiteljica dopustila možnost izbire, kdaj bodo jedli malico; več zaupanja (F [df = 152] = 6,42; p = 0,012) tisti otroci, ki jim je vzgojiteljica dopustila možnost izbire, koliko bodo jedli; več varnosti (F [df = 150] = 6,76; p = 0,010) in zaupanja (F [df = 150] = 9,19; p = 0,003) ter manj odvisnosti (F [df = 163] = 5,57; p = 0,019) tisti otroci, ki so smeli vzgojiteljici pomagati pri razdeljevanju hrane; več varnosti (F [df = 144] = 4,24; p = 0,041) tisti otroci, ki jim je vzgojiteljica dovolila izbirati, pri kom in kje bodo sedeli; več odvisnosti (F [df = 163] = 7,37; p = 0,007) tisti otroci, katerih vzgojiteljica je otrokom pomagala pri prehranjevanju; več varnosti (F [df = 150] = 8,65; p = 0,004) in zaupanja (F [df = 152] = 25,12; p = 0,000) tisti otroci, ki jim je vzgojiteljica med prehranjevanjem dopustila komunikacijo drug z drugim in med njimi ter odraslo osebo; manj upiranja (F [df = 164] = 6,32; p = 0,013), neorganiziranosti (F [df = 165] = 5,77; p = 0,017) in odvisnosti (F [df = 163] = 16,57; p = 0,000) tisti otroci, katerih vzgojiteljica je med prehranjevanjem spodbujala komunikacijo; manj varnosti (F [df = 150] = 4,73; p = 0,031) in zaupanja (F [df = 152] = 9,18; p = 0,003) tisti

otroci, ki imajo vzgojiteljico, ki je otroke kaznovala, če se med prehranjevanjem niso vedli ustrezno (npr. morali so sedeti pri posebni mizi); več neorganiziranosti (F [df = 165 \dot{C} = 13,34; p = 0,000) tisti otroci, katerih vzgojiteljica je vztrajala, da vsi otroci pojedjo vso hrano, ki so jo vzeli; in manj zaupanja (F [df = 152] = 8,51; p = 0,004) tisti otroci, katerih vzgojiteljica je zahtevala, da so otroci, ko so pojedli, počakali za mizo, dokler ni pojedla večina otrok.

Večina vzgojiteljic je upoštevala potrebe otrok po izbiri in komunikaciji pri prehranjevanju. Le 13 vzgojiteljic pa je otrokom dopustilo izbirati, kdaj bodo jedli malico, nobena pa ni dopustila izbirati, kdaj bodo jedli kosilo. Pet vzgojiteljic otrokom ni dalo možnosti izbire, koliko bodo jedli. Sedem vzgojiteljic je otroke, ki se med prehranjevanjem niso ustrezno vedli, kaznovalo. Ena je vztrajala, da vsi otroci pojedjo vso hrano, ki so jo dobili; 9 pa, da pojedjo vso hrano, ki so jo vzeli. Kar 21 vzgojiteljic od 33 udeleženih v raziskavi je vztrajalo, da otroci, ki so že pojedli, počakajo za mizo, dokler ne poje večina.

Rezultati potrjujejo ugotovitve drugih avtorjev, da je občutljivost objektov navezanosti za otrokove potrebe pozitivno povezana z varnostjo otrokove navezanosti nanje (Ainsworth idr. 1978; Howes in Smith 1995). Otrokove potrebe pa so močno izražene prav pri prehranjevanju. Da več neorganiziranosti izražajo tisti otroci, ki jim je vzgojiteljica dopustila možnost izbire, kdaj bodo jedli malico, razlagam s tem, da je takšno odločanje za nekatere – predvsem mlajše otroke še prezahtevna naloga. Dobljena povezanost med otrokovo odvisnostjo od vzgojiteljice in vzgojiteljčino pomočjo otroku pri prehranjevanju pa je povsem logična. Rezultati so pokazali, da je večina vzgojiteljic v zadnjih štirinajstih dnevih upoštevala potrebe otrok pri prehranjevanju. Zelo zaskrbljujoči pa so podatki, da so v vrtcih še dejavne vzgojiteljice, ki od otrok zahtevajo, da pojedjo vso hrano, ki jo dobijo ali pa si jo vzamejo. To od otroka zahteva natančnost predvidevanja, ki je še odrasli nismo zmožni.

Manj izogibanja (F [df = 156] = 6,84; p = 0,010) izražajo tisti otroci, ki so smeli v zadnjih štirinajstih dnevih izbirati, ali bodo v vrtcu počivali ali spali; več varnosti (F [df = 144] = 7,39; p = 0,007) in zaupanja (F [df = 144] = 7,36; p = 0,007) ter manj odvisnosti (F [df = 155] = 7,28; p = 0,008) tisti otroci, ki so lahko ves dan izbirali, kdaj bodo počivali ali spali; več odvisnosti (F [df = 155] = 8,33; p = 0,004) tisti otroci, katerih vzgojiteljica je vnaprej določila čas za počivanje in spanje; manj varnosti (F [df = 144] = 4,70; p = 0,032) in zaupanja (F [df = 144] = 15,07; p = 0,000) ter več neorganiziranosti (F [df = 157] = 9,44; p = 0,003) tisti otroci, ki imajo vzgojiteljice, ki so zahtevale od vseh otrok, da se slečejo, preden so šli počivat ali spat; več varnosti (F [df = 144] = 5,50; p = 0,020) in zaupanja (F [df = 144] = 6,77; p = 0,010) tisti otroci, ki jih je vzgojiteljica uspavala; več varnosti (F [df = 144] = 4,64; p = 0,033) tisti otroci, ki so lahko med počivanjem ali spanjem poslušali glasbo; več varnosti (F [df = 134] = 10,64; p = 0,001) tisti otroci, ki so se smeli med počivanjem med seboj tiho pogovarjati; več varnosti (F [df = 142] = 13,02; p = 0,000) in zaupanja (F [df = 142] = 6,53; p = 0,012) ter manj neorganiziranosti (F [df = 155] = 5,20; p = 0,024) tisti otroci, ki so smeli imeti med počitkom ali spanjem pri sebi igrače, knjige ipd.; manj neorganiziranosti (F [df = 157] = 8,42; p = 0,004), izogibanja (F [df = 156] = 6,11; p = 0,015) in odvisnosti (F Šdf = 155 \dot{C} = 5,60; p = 0,019)

tisti otroci, ki so lahko vstali, če niso želeli več počivati ali spati; več varnosti (F [df = 142] = 7,35; p = 0,008) in zaupanja (F [df = 142] = 8,00; p = 0,005) tisti otroci, ki jim je vzgojiteljica v času počitka ali spanja ponudila mirne dejavnosti; manj varnosti (F [df = 142] = 5,22; p = 0,024) in odvisnosti (F [df = 154] = 6,45; p = 0,012) tisti otroci, ki jim je vzgojiteljica v času počitka ali spanja organizirala dejavnosti v drugem prostoru ali na hodniku; več neorganiziranosti (F [df = 157] = 13,24; p = 0,000) in odvisnosti (F [df = 155] = 4,37; p = 0,038) tisti otroci, ki jih je vzgojiteljica zbudila, če se sami niso zbudili v času, določenem za spanje.

Večina vzgojiteljic je upoštevala otrokove potrebe glede počitka in spanja. Štiri vzgojiteljice so poročale, da lahko otroci ves dan v vrtcu izbirajo, kdaj bodo počivali ali spali; 26 jih je vnaprej določilo čas za počitek in spanje; 13 jih je zahtevalo, da so se vsi otroci slekli, ko so šli počivat ali spat; 20 jih je poročalo, da otrok ni spal ali počival, če so se tako vnaprej dogovorile s starši. Sedem jih je organiziralo dejavnosti v drugem prostoru ali na hodniku in 7 jih je otroka prebudilo, če se sam ni zbudil v času, določenem za spanje.

Rezultati so pokazali, da niso redki primeri vzgojiteljic, katerih vedenje glede počitka in spanja otrok v vrtcu je povezano z anksiozno navezanostjo otrok na vzgojiteljico.

Sklep

Potrditev hipoteze

Raziskava je pokazala povezanost med konkretnim vedenjem do otroka, o katerem poročajo vzgojiteljice, in kakovostjo otrokove navezanosti na vzgojiteljico. Ker jasno kaže, katero vedenje vzgojiteljice pomeni njeno občutljivost za otrokove potrebe, ima uporabno vrednost. C. Howes, Phillips in M. Whitebook (1992) namreč ugotavljajo, da je strukturno spremenljivko kakovosti vrtca, ki zajema razmerje števila otrok na odraslega v oddelku, velikost oddelka in usposobljenost vzgojiteljice, veliko lažje meriti kot procesno, ki zajema vedenje vzgojiteljice in organizacijo dejavnosti otrok. Kot primer navajajo, da lahko ocenimo, ali vzgojiteljica izraža toplino do otroka (tj. pozitivna čustva) in skrb zanj (tj. da ustrezno zadovoljuje njegove potrebe), le, če imamo na voljo jasno vedenjsko definicijo konstruktov toplina in skrbnost. Naša raziskava prispeva predvsem k definiranju ustreznega vzgojiteljičinega vedenja do otroka z vidika povezanosti z razvojem otrokove navezanosti nanjo. Raziskave (Schryer 1994 in Helburn idr. 2002, v Cornille, Mullis, Mullis in Shriner 2006) kažejo, da večini vzgojiteljic prav delo z otroki in njihovimi starši povzroča največ zadovoljstva v poklicu in da vzgojiteljice verjamejo, da je njihov poklic zelo pomemben. Če vzgojiteljice ne ravnajo ustrezno, tega verjetno ne delajo namenoma, ampak jim manjka znanja o ustreznosti različnega vedenja, pri čemer so rutinske dejavnosti v vrtcu (npr. počitek, hranjenje) enako pomembne kot natančno opredeljeni in zapisani cilji in vsebine kurikula (Lešnik in Marjanovič Umek 2005).

Raziskava je potrdila postavljeno hipotezo, da izražajo otroci, ki obiskujejo visokokakovosten vrtec, več varnosti do vzgojiteljice kot otroci, ki obiskujejo vrtec, za katerega je značilna nižja stopnja kakovosti in s tem tudi občutljivosti vzgojiteljic za otrokove potrebe.

Predlogi za nadaljnja raziskovanja

V nadaljnje raziskovanje povezanosti kakovosti vrtca z otrokovo navezanostjo na vzgojiteljico bi bilo treba vključiti več neodvisnih ocenjevalcev. V naši raziskavi so iste vzgojiteljice ocenile kakovost vrtca in s tem svojo občutljivost za otrokove potrebe kot tudi otrokovo navezanost nanje. Dobljeni izidi so lahko povezani z napako istega ocenjevalca. K neobjektivnosti vzgojiteljičinega ocenjevanja lahko prispeva podajanje socialno zaželenih odgovorov, premajhna mera samokritičnosti, površnost pri izpolnjevanju ocenjevalnih lestvic, nepoznavanje ali nezadosten vpogled v lastno neposredno delovanje ipd. (Lešnik in Marjanovič Umek 2005). Vsaj kakovost vrtca bi morali oceniti neodvisni ocenjevalci, tj. zunanji opazovalci ali drugi delavci vrtca (npr. sodelavka v isti vrtčevski skupini). Otrokovo navezanost na vzgojiteljico bi lahko merili tudi z drugimi metodami, npr. z opazovanjem odnosov med otrokom in vzgojiteljico, vendar lahko o nekaterih podatkih poroča le vzgojiteljica sama in jih ni mogoče meriti z opazovanji. To je zelo intimno vedenje otroka do vzgojiteljice, kot so npr. besedne izpovedi. Zato je uporaba ocenjevalne lestvice primerna metoda raziskovanja navezanosti kljub pomanjkljivosti, da so lahko z njo pridobljeni podatki subjektivni in vsaj deloma tudi kulturno pogojeni. Smiselno pa bi bilo povečati število vzgojiteljic, zajetih v raziskavo.

Pomanjkljivost naše raziskave je v tem, da je proučila povezanost med navezanostjo otroka na vzgojiteljico in kakovostjo, o kateri so poročale vzgojiteljice, le v javnih vrtcih, ni pa zajela drugih tipov otrokovega varstva v času mamine odsotnosti. Celotni javni vrtci se razlikujejo v kakovosti, še večje pa so razlike med različnimi oblikami varstva otrok. V šolskem letu 2008/09 je v Sloveniji vključeno v vrtece 70 % otrok ustrezne starosti (Ložar 2009). Drugi tipi varstva so družinsko varstvo na domu (otroka varujejo stari starši ali drugi sorodniki), nedružinsko varstvo na otrokovem domu (oseba, ki varuje otroka, ni otrokova sorodnica) in nedružinsko varstvo na domu osebe, ki varuje otroka (Leach idr. 2008). Za te oblike se odločajo predvsem starši otroka, mlajših od treh let (Fuqua in Labensohn 1986, v Barnes, Leach, Sylva, Stein, Malmberg in tim Families, Children and Child Care 2006). Pomemben kriterij pri izbiri otrokovega varstva se jim zdi osebno poznavanje skrbnika, manj pa njegova izobraženost. Kot poročajo, izbirajo osebe, ki jim lahko zaupajo, da bodo do otroka izražale pozitivna čustva, ki imajo »prijetno osebnost«, izkušnje in so zanesljive (Kontos idr. 1995, v Barnes idr. 2006). Zanimivo bi bilo ugotoviti, ali je stopnja povezanosti med kakovostjo otrokove navezanosti na osebo, ki ga varuje med mamino odsotnostjo in različnim vedenjem te osebe do otroka enaka pri omenjenih drugih oblikah varstva kot v naši raziskavi.

Zanimivo bi bilo raziskati, kako se vzgojiteljice odzivajo na otrokov jok in kako so ti njihovi odzivi povezani s kakovostjo otrokove navezanosti nanje. Kot omenjata Gustafson in Green 1991 (v Frank idr. 2006), je jok pri otroku refleksni odziv na distress, pri 12 mesecih pa se pojavi sposobnost uporabe joka za manipuliranje z okolico. V raziskavi, ki jo izvedla I. Frank s sodelavci (2006), je jok v vrtcu pri otrocih, starih od 18 do 30 mesecev, imel številne funkcije, in sicer je bil izraz frustracije, pomenil je prošnjo po pomoči, z njim je hotel otrok pritegniti vzgojiteljičino pozornost na problem ali spor, ali pa se je pojavil pri tekmovanju za neko igračo. Ob ustreznem vzgojiteljičinem ravnanju lahko otrok zmanjša jok s tem, da razvije sposobnost reševati dileme in frustracije bolj neodvisno in bolj konstruktivno. Prav tako lahko vzgojiteljica otroke seznaniti z alternativnimi modeli prošnje za pomoč.

Druge študije (glej Gol-Guven 2009) so pri ugotavljanju kakovosti vrtca proučile tudi vztrajanje vzgojiteljic pri tem, da so otroci čim bolj tiho, da so organizirani, mirni in čem več sedijo. Tudi te vzgojiteljičine zahteve bi bilo smiselno preveriti v povezanosti z navezanostjo otrok nanje, pri čemer bi morali upoštevati tudi starost otrok. Na splošno zasledimo pomanjkanje raziskovanja kakovosti otrokovega varstva pred tretjim letom starosti (Brownlee, Berthelsen in Segaran 2009).

Poleg kakovosti vrtca morebiti vplivajo na otrokovo navezanost na vzgojiteljico tudi drugi dejavniki. Treba bi bilo raziskati, ali je otrokova navezanost na vzgojiteljico odvisna tudi od otrokove navezanosti na vrtec kot institucijo in na vrstnike v vrtcu (glej Maccoby in Lewis 2003). Poleg tega bi lahko imeli pomembno vlogo pri razvoju otrokove navezanosti na vzgojiteljico tudi starši. Obstajajo štirje modeli, ki razlagajo otrokovo večkratno navezanost, tj. navezanost na več oseb hkrati (van IJzendoorn, Sagi in Lambermon 1992). Ti modeli pripisujejo različen pomen otrokovi navezanosti na mamo. Monotropni model pripisuje mami skoraj absoluten vpliv na vse otrokove poznejše odnose z drugimi osebami. Po tem in po hierarhičnem modelu bi naj bila navezanost na vzgojiteljico v veliki meri odvisna od navezanosti na mamo. Z aplikativnega vidika je izredno pomemben integracijski model, ki predpostavlja, da varna navezanost na eno osebo lahko kompenzira anksiozno navezanost na drugo osebo. Po tem modelu otrok kaže najvišjo stopnjo prilagojenosti, če je do vseh zanj pomembnih oseb razvil varno navezanost. Potrditev za ta model ali model neodvisnih zvez pomenijo tudi izsledki raziskave (Cugmas 2007), v kateri nisem odkrila pomembne povezanosti med otrokovo navezanostjo na starše in navezanostjo na vzgojiteljico.

V sklepu naj poudarim, da izsledki naše raziskave znova potrjujejo ugotovitve raziskovalk in raziskovalcev otrokovega razvoja (glej Marjanovič Umek 2002), da ne moremo poenostavljeno govoriti o pozitivnih in negativnih vplivih vrtca na otrokov razvoj, ampak moramo pri ugotavljanju vplivov upoštevati, da ne gre za enotne vrtce in enotne predšolske izkušnje. Kot L. Marjanovič Umek (2002) posebej poudarja, gre za številne subtilne dejavnike, vezane na kakovost življenja v vrtcu.

Literatura

- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E. in Wall, S. (1978). Patterns of attachment: A psychological study of the Strange situation. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Anderson, C. W., Nagle, R. J., Roberts, W. A. in Smith, J. W. (1981). Attachment to substitute caregivers as a function of center quality and caregiver involvement. *Child Development*, let. 52, str. 53–61.
- Barnes, J., Leach, P., Sylva, K., Stein, A., Malmberg, L. E. in *tim Families, Children and Child Care* (2006). Infant care in England: mothers' aspirations, experiences, satisfaction and caregiver relationships. *Early Child Development and Care*, let. 176, str. 553–573.
- Bowlby, J. (1969). Attachment and loss, Vol 1, Attachment. New York: Basic Books.
- Brownlee, J., Berthelsen, D. in Segaran, N. (2009). Childcare workers' and centre directors' beliefs about infant childcare quality and professional training. *Early Child Development and Care*, let. 179, str. 453–475.
- Cain, D. W., Rudd, L. C. in Saxon, T. F. (2007). Effects of professional development training on joint attention engagement in low-quality childcare centers. *Early Child Development and Care*, let. 177, str. 159–185.
- Cassidy, J. (1988). Child-mother attachment and the self in six-year-olds. *Child Development*, 59, str. 121–134.
- Cornille, T. A., Mullis, R. L., Mullis, A. K. in Shriner, M. (2006). An examination of childcare teachers in for-profit and non-profit childcare centers. *Early Child Development and Care*, let. 176, str. 631–641.
- Cugmas, Z. (2007). Child's attachment to his/her mother, father and kindergarten teacher. *Early Child Development and Care*, let. 177, str. 349–368.
- Cugmas, Z. (2009). Construction of the Scale of child's attachment to his/her kindergarten teacher (CAKT). *Psihološka obzorja*, let. 18, str. 7–24.
- Cugmas, Z. (v pripravi). Relation between children's attachment to kindergarten teachers, personality characteristics, and play activities.
- Fenech, M., Sumsion, J., Robertson, G. in Goodfellow, J. (2008). The regulatory environment: A source of job (dis)satisfaction for early childhood professionals? *Early Child Development and Care*, let. 178, str. 1–14.
- Fontaine, N. S., Torre, L. D., Grafwallner, R. in Underhill, B. (2006). Increasing quality in early care and learning environments. *Early Child Development and Care*, 176, str. 157–169.
- Frank, I., Stolarski, E. in Scher, A. (2006). Caregivers' mediation and toddlers' emotional responses in the child care context. *Early Child Development and Care*, let. 176, str. 239–251.
- Gol-Guven, M. (2009). Evaluation of the quality of early childhood classrooms in Turkey. *Early Child Development and Care*, let. 179, str. 437–451.
- Goossens, F. A. in van IJzendoorn, M. H. (1990). Quality of infants' attachments to professional caregivers: Relation to infant-parent attachment and day-care characteristics. *Child Development*, let. 61, str. 832–837.
- Howes, C. in Hamilton, C. E. (1992). Children's relationships with caregivers: Mothers and child care teachers. *Child Development*., let. 63, str. 859–866.

- Howes, C., Hamilton, C. E. in Matheson, C. C. (1994). Children's relationships with peers: Differential associations with aspects of the teacher-child relationship. *Child Development*, let. 65, str. 253–263.
- Howes, C., Hamilton, C. E. in Phillipsen, L. C. (1998). Stability and continuity of child-caregiver and child-peer relationships. *Child Development*, let. 69, str. 418–426.
- Howes, C., Phillips, D. A. in Whitebook, M. (1992). Thresholds of quality: Implications for the social development of children in center-based child care. *Child Development*, let. 63, str. 449–460.
- Howes, C. in Smith, E. W. (1995). Children and their child care caregivers: profiles of relationships. *Social Development*, let. 4, str. 44–61.
- LaFreniere, P. J., Dumas, J. E., Zupančič, M., Gril, A. in Kavčič, T. (2001). Vprašalnik o socialnem vedenju otrok. SV-O priložnik. Ljubljana: Center za psihodiagnostična sredstva, Družba za svetovanje in založništvo.
- Leach, P., Barnes, J., Malmberg, L. E., Sylva, K., Stein, A. in FCCC tim (2008). The quality of different types of child care at 10 and 18 months: A comparison between types and factors related to quality. *Early Child Development and Care*, let. 178, str. 177–209.
- Lešnik, V. in Marjanovič Umek, L. (2005). Kakovost predšolske vzgoje v vrtcu in socialna kompetentnost otrok. *Psihološka obzorja*, let. 14, str. 107–128.
- Ložar, B. (2009). Predšolska vzgoja in izobraževanje v vrtcih, Slovenija, šolsko leto 2008/09. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije. http://www.stat.si/novice_prikazi.aspx?id=2327.
- Maccoby, E. E. in Lewis, C. C. (2003). Less day care or different day care? *Child Development*, let. 74, str. 1069–1075.
- Marjanovič Umek, L. (2002). Kakovost v vrtcih v Evropi in po svetu. V: Marjanovič Umek, L., Fekonja, U., Kavčič, T. in Poljanšek, A. (ur.). *Kakovost v vrtcih*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, str. 11–21.
- Marjanovič Umek, L., Fekonja, U., Kavčič, T. in Poljanšek, A. (ur.) (2002). *Kakovost v vrtcih*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Ramey, S. in Ramey, C. (2006). Creating and sustaining a high-quality workforce in child care, early intervention and school readiness programs. V: Zaslow, M. in Martinez-Beck, I. (ur.). *Critical issues in early childhood professional development*. Baltimore, MD: Brookes, str. 355–368.
- Sagi, A., Koren-Karie, N., Gini, M., Ziv, Y. in Joels, T. (2002). Shedding further light on the effects of various types and quality of early child care on infant-mother attachment relationship: The Haifa study of early child care. *Child Development*, let. 73, str. 1166–1186.
- Shouldice, A. in Stevenson-Hinde, J. (1992). Coping with security distress: The separation anxiety test and attachment classification at 4.5 years. *Journal Child Psychology and Psychiatry*, let. 2, str. 331–348.
- van IJzendoorn, M. H., Sagi, A. in Lambermon, M. W. E. (1992). The multiple caretaker paradox: Data from Holland and Israel. *New Directions for Child Development*, let. 57, str. 5–24.
- Vonda, J. I., Shaw, D. S. in Kevenides, M. C. (1995). Predicting infant attachment classification from multiple, contemporaneous measures of maternal care. *Infant Behavior and Development*, let. 18, str. 415–425.
- Zupančič, M. in Kavčič, T. (2004). Personality structure in Slovenian three-year-olds: The inventory of child individual differences. *Psihološka obzorja*, let. 13, str. 9–28.

Zlatka CUGMAS, Ph.D. (University of Maribor, Slovenia)

KINDERGARTEN QUALITY AND CHILD'S ATTACHMENT TO A PRE-SCHOOL TEACHER

Abstract: The object of the research was to study the attachment concerning some views of kindergarten quality and the quality of children's attachment to their pre-school teacher. There were 33 pre-school teachers and pre-school teacher's assistants (in the following text: pre-school teachers) from kindergartens located in different parts of Slovenia who took part in the research. On the basis of »The Assessment Scale of Child's Attachment to its Pre-school Teacher« (Cugman 2009), they assessed the quality attachment of 166 children aged from 3 to 6. The scale measures the following samples of attachment: security, resistance, disorganization, avoiding, dependence and confidence. The pre-school teachers answered also particular questions from »The Questionnaire for Professional Workers« (Marjanovič Umek, Fekonja, Kavčič and Poljanšek (ed.) 2002), meant for kindergartens' self-evaluation. The questions measured the structural, indirect and process level of quality. With the calculations of one-way analyses of variance, we calculated differences in the quality of child's attachment to its pre-school teacher regarding different answers about kindergarten quality. For the calculation of the connection between the treated variables, we employed Pearson's Correlation Coefficient. The results showed that children's safe attachment was positively connected with child's possibilities of rest and retreat into privacy in kindergarten, pre-school teachers' satisfaction with work in kindergarten, taking into account child's needs of nutrition, resting and sleeping in kindergarten. However, it is negatively connected with including children into cleaning up activities in kindergarten, either as a punishment or as praise.

Key words: kindergarten quality, attachment to a pre-school teacher, pre-school teacher's sensibility.